

TEACHING OF ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN TECHNICAL DISCIPLINES MËSIMI I ANGLISHTES SI GJUHË E HUAJ NË DISIPLINAT TEKNIKE

VJOLLCA BELEGU-CAKA¹, ALI CAKA²

¹ Fakulteti i Inxhinierisë Elektrike dhe Kompjuterike

² Fakulteti i Filologjisë, Universiteti i Prishtinës, Prishtinë, KOSOVË

Email: vjollca.caka@gmail.com

AKTET IV, 4: 566 - 570, 2011

PERMBLEDHJE

Është konstatim i përgjithshëm, në radhë të parë i punëdhënësve, jo vetëm te ne, se shumica e të diplomuarve në disiplinat teknika janë jo aq të zhdërvjelltë në komunikim, si me shkrim, ashtu dhe me gojë. Kjo ka të bëjë me komunikimin në gjuhën amtare. E kur dikush nuk e ka lehtë të komunikojë në mënyrë të efektshme në gjuhën amtare, atëherë e ka edhe më vështirë në një gjuhë të huaj. Me këtë problematikë dhe me çështjen e mësimit të gjuhës angleze si gjuhë të huaj në fakultetet teknike do të merret ky punim. Në bazë të përvojave personale me studentë, duke e ilustruar këtë me shembuj konkretë, do të jepen edhe sugjerime për ndryshimet që do të duhej të bëheshin në mësimin e gjuhës angleze si gjuhë e huaj në fakultetet teknike e me qëllim të zotërimit sa më të mirë të saj.

Fjalët çelës: mësimi-i-anglishtes, gjuha-e-huaj, disiplinat-teknike, komunikimi-efektiv, anglishtja-teknike

SUMMARY

It is a general conclusion, of the employers at first, that the majority of graduates in technical disciplines are not very versatile (eloquent) in communication, neither in written form nor oral. This has to do with communication in mother tongue as well. And when someone does not easily communicate effectively in the native language, then he/she even more difficult can communicate in a foreign language. This issue and the issue of teaching English as a foreign language in technical faculties will be discussed in this paper. Concrete examples have been illustrated in this paper, based on personal experiences with students, as well as suggestions for changes in the methodology of teaching English as a foreign language in technical faculties in order to better master it.

Key-words: teaching-of-English, foreign-language, technical-disciplines, effective-communication, technical-English

HYRJE

Në shekullin 21, bota është shndërruar në një "glob të vogël" brenda të cilit miliona njerëz, përfaqësues të kulturave të ndryshme nga i tërë rruzulli tokësor, komunikojnë çdo ditë me njëri-tjetrin. Në këtë kontekst, gjuha angleze është duke dominuar çdo ditë e më shumë, si gjuhë gjithëpërfshirëse në shumë aspekte të jetës së njerëzve, prandaj edhe me të drejtë njihet si "lingua franca". Gjuha angleze është bërë mjet komunikimi ndërmjet folësve të gjuhëve të ndryshme, pjesërisht për shkak të globalizimit

ekonomik, e pjesërisht për shkak të zhvillimit të shpejtë të teknologjisë së informacionit dhe të komunikimit. Kjo e bën gjuhën angleze gjuhën më të kërkuar ndër gjuhët e huaja. Ajo njohësit të saj i mundëson jo vetëm që të komunikojë lehtë me pjesëtarët e popujve të tjerë, por edhe ia rrit mundësitë për punësim më të mirë dhe zhvillimin e karrierës profesionale. Kjo do të thotë që aftësitë për komunikim efektiv në gjuhën angleze profesionale e bëjnë një inxhinier më të vlefshëm për kompaninë dhe njëherazi ia rrisin shanset për promovim, avancimin si dhe ngritje të pagës së

tij. Këtu me komunikim të efektshëm nënkuptohet jo vetë komunikimi me gojë, por dhe aftësia e të shkruarit të letrave zyrtare, raporteve, kontratave, specifikimeve teknike, si dhe të projekt-propozimeve të adresuara grupeve me interesa të ndryshme.

Si të mësohet gjuha angleze në disiplinat teknike

Duke mos e kontestuar asnjëherë rëndësinë e gjuhës angleze profesionale, fakultetet e shkencave teknike, që nga themelimi i tyre, kanë paraparë në plan-programet e tyre universitare mësimin e saj në faza të ndryshme të studimeve. Kështu, për shembull, në Fakultetin e Inxhinierisë Elektrike dhe Kompjuterike në Prishtinë, fillimisht gjuha angleze është mësuar në dy semestrat e fundit të studimeve 5-vjeçare, me një fond prej 3 orëve në javë. Sot gjuha angleze në këtë fakultet ka fond të njëjtë orësh, por mësimi i lëndës është reduktuar në vetëm një semestër, në semestrin e parë të studimeve 3-vjeçare (sipas sistemit të Bolonjës).

Në bazë të përvojave personale me studentët, por edhe në bazë të përvojave të tjerëve, është vërejtur që ky reduktim i orëve në vetëm

një semestër dhe zhvendosja e lëndës (gjuhës angleze teknike) në vitin e parë të studimeve ka bërë që studentët të kenë vështirësi në zotërimin efektiv të saj në nivelin e duhur a të kënaqshëm. Kjo shihet edhe nga rezultatet e tyre në provimin final dhe aktivitetet e tyre gjatë procesit të mësimin (ligjëratave/leksioneve dhe ushtrimeve). Në tabelën 1 janë paraqitur shembuj të gabimeve të shpeshta të studentëve që janë hasur gjatë testeve me shkrim dhe me gojë. Studentëve u është diktuar një tekst i shkurtër dhe në bazë të gabimeve të bëra gjatë shkrimit, leximit, përkthimit dhe diskutimit të tij, ata (studentët) janë klasifikuar (grupuar) në pesë nivele.

Teksti i diktuar:

“English is the second most spoken language in the world. In many professions it is considered as mother tongue of professional languages. Through the global influence of native English speakers in cinema, music, broadcasting, science, and the internet in a recent decades, English is now one of the most widely learned language in the world....”

Tabela 1. Nivelet e njohurive të gjuhës angleze profesionale të studentëve:

Shkathësitë e studentëve në këtë nivel

Niveli 1

Studenti nuk mund të shkruajë fare me kuptim; vërehen gabime të rënda në sintaksë dhe në morfologji, madje edhe në fjalët dhe fjalitë më të thjeshta. Nuk është në gjendje të riprodhojë asnjë fjali të diktuar apo të bëjë lidhjen konsistente në kohë apo trajtë gramatikore, sado ngadalë të jetë diktuar teksti. Nuk mund t'i shkruajë korrekt as fjalët themelore profesionale, si: *electrical engineer, faculty, machine, energy, wire, speed, sound, circuit, frequency* etj., por as fjalët e thjeshta të përgjithshme.

Leximi i tekstit, posaçërisht i termave profesionalë, por edhe i atyre themelorë është i dobët, me shumë gabime dhe pa intonacion.

Përkthimi i tekstit profesional nuk mund të realizohet me ndonjë logjikë apo korrektësi pothuajse fare.

Interpretimi dhe diskutimi me gojë po ashtu i dobët dhe pothuajse fare i pamundur shpjegimi i tekstit profesional.

Shembull konkret nga punimet e studenteve (niveli 1):

Diktimi:

“English is a secent mas.....in the world. In many pe....it is consider as mather tan...True a vable influens of neidi specers in cinema, musick, brout casten, and the internet in the risin diceit English is now the mant ...lern langrit in the world....”

Përkthimi:

“Anglishtja është gjuha e dytë e cila përdoret më së shumti në botë. Mësohet duke shikuar filma, dëgjuar muzik ndërsa thuhet se gjuha e pastër mësohet duke shikuar film”....

Niveli 2 Studenti mund të shkruajë në një nivel shumë themelor vetëm fjalët dhe fjalitë e thjeshta me mjaft gabime. Mundohet të mbajë një konsistencë në trajtat e ndryshme gramatikore, por vërehen gabime në mospërshtatjen e kohëve dhe mosnjohjen e formave të pësorës dhe të ligjërit të drejtë dhe të zhdrejtë etj.

Mund të lexojë, por jo mirë, posaçërisht termat profesionalë.

Kupton vetëm tekstin e thjeshtë dhe të qartë.

Mund të kryejë vetëm një detyrë shumë të thjeshtë dhe nuk është në gjendje të përkthejë dhe të interpretojë pa gabime tekstin profesional të nivelit mesatar.

Shembull konkret nga punimet e studentëve (niveli 2-3):

Diktimi:

“English is the second most spoke language in the world. In many professional it is consider is mothertank all professional languages. True global influence of native English speakers in cinema, music, broacase seams and in the internet in risent deacase, English is now most one of most while leared lanuage in the world”.

Përkthimi

“Anglishtja është gjuha e dytë në botë që flitet. Në shumë profesione konisderohet si e të gjitha profesioneve. E vërteta e influencës globale është se flitet në kinëma musik në shërbime, në vende autoktone me interne. Aglishtja tani është gjuha e dytë që mësohet në botë.”

Niveli 3 Studenti lexon mirë, varësisht nga përmbajtja e tekstit.

Shkruan mesatarisht mirë, por ka nevojë për përmirësime konstante.

Mund të lexojë dhe të shqyrtojë instruksione të ndonjë manuali teknik.

Gjuha e tij është në nivelin minimal për të komunikuar dhe për të funksionuar në shoqëri, por jo edhe në nivelin e duhur profesional. Vërehen mangësi në përshtatjen e kohëve dhe të trajtave gramatikore në sintaksë dhe në morfologji.

Shembull konkret nga punimet e studentëve (shih më lart!):

Niveli 4 Studenti shkruan në nivelin e duhur dhe mjaft të mirë, si fjalët e përgjithshme, ashtu edhe ato profesionale, varësisht nga kompleksiteti i fjalëve dhe ushtrimeve që bën.

Lexon mirë, rrjedhshëm dhe me intonacion.

Kupton tekste të ndërlikuara me terma profesionalë dhe trajtat e ndryshme gramatikore. Mund të shqyrtojë materiale komplekse që kërkojnë njohuri të specializuar të gjuhës.

Gjuha e tij është korrekte, e disave në nivel të lartë, e që janë në gjendje të diskutojnë dhe sqarojnë dukuri të ndryshme profesionale.

Shembull konkret nga punimet e studentëve (niveli 4):

Diktimi

“English is the second most spoken language in the world. In many proffecionesions it is

considered as mother tongue of professional languages. Through the global influence of native English speakers in cinema, music, broadcasting, science, and the internet in a recent decades, English is now one of the most widely learned language in the world"

Përkthimi

"Anglishtja është gjuha e dytë më e folur në botë. Është konsideruar gjuha amë e gjuhëve profesionale. Nën ndikimin global të anglishtë folësve vendas në kinema, muzikë, radio, shkencë dhe internet, në dekadat e fundit, anglishtja tani është njëra nga gjuhët që më së shumti mësohe në botë."

Niveli 5

Studenti shkruan shumë mirë, si fjalët dhe fjalitë e përgjithshme, ashtu edhe ato profesionale, varësisht nga kompleksiteti i fjalëve dhe ushtrimeve që bën.

Lexon dhe perkthen shumë mirë, rrjedhshëm dhe me intonacion .

Kupton tekstet e ndërlikuara me terma profesionale dhe trajtat e ndryshme gramatikore. Mund të shqyrtojë materiale komplekse që kërkojnë njohuri të specializuar të gjuhës.

Gjuha e tij është korrekte dhe në nivel të lartë dhe ai është në gjendje të diskutojë dhe të sqarojnë dukuri të ndryshme profesionale.

Shembull konkret nga punimet e studentëve (niveli 5):

"English is the second most spoken language in the world. In many professions it is considered as mother tongue of professional languages. Through the global influence of native English speakers in cinema, music, broadcasting, science, and the internet in a recent decades, English is now one of the most widely learned language in the world...."

Përkthimi:

"Anglishtja është gjuha e dytë më e folur në botë. Në shumë profesione ajo konsiderohet si gjuhë amë e gjuhëve profesionale. Nën ndikimin global të anglishtfolësve vendas në kinema, muzikë, radio, shkencë dhe internet, në dekadat e fundit, anglishtja tani është njëra nga gjuhët që më së shumti mësohet në botë."

Shumica e studentëve gjenden në nivelet 2 dhe 3, ndërsa një numër i vogël janë në nivelin 1, 4 dhe 5. Ky rezultat natyrisht se nuk është i kënaqshëm, sepse një nivel i tillë i njohurisë së gjuhës së huaj nuk mjafton që studentët t'i kuptojnë si duhet, e aq më pak t'i interpretojnë dukuritë komplekse dhe proceset e ndryshme shkencore dhe teknike të parapara me plan-programin e lëndës.

Është evident fakti që plan-programi aktual dhe koha e paraparë për mësimin e gjuhës profesionale angleze kërkon një njohje të mirë paraprake të gjuhës së përgjithshme angleze, ashtu që studenti të jetë në gjendje ta kuptojë, ta shqyrtojë dhe ta interpretojë lëndën e cila zhvillohet gjatë procesit të mësimin.

Përveç këtyre njohurive të përgjithshme të gjuhës, të cilat, në parim, pritët që studentet t'i kenë trashëguar nga shkollat e mesme, studentët e vitit të parë ballafaqohet me njësi mësimore të cilat kanë të bëjnë me koncepte dhe procese të ndryshme teknike të cilat ata ende nuk kanë arritur t'i mësojnë, sepse mësohen në lëndët e viteve të larta të studimeve. Për mësimdhënësin e lëndës kjo është një vështirësi shtesë, sepse ai duhet t'i shpjegojë ato së pari në gjuhën shqipe, e pastaj ta zhvillojë njësinë mësimore përkatëse në gjuhën angleze.

PËRFUNDIM

Është me rëndësi të posaçme të bëhet klasifikimi i studentëve në grupe, në bazë të niveleve të njohurisë paraprake të gjuhës angleze, me qëllim të përshtatjes së metodikës së mësimi sipas nivelit të njohurive dhe nevojave të studentëve. Klasifikimi i studenteve në grupe në bazë të rendit alfabetik nuk është treguar i përshtatshëm për orët e gjuhës angleze, sepse shpesh ndodh që në këto grupe të qëllonjë studentë që kanë njohuri më të mira të gjuhës së përgjithshme angleze dhe kështu krijohet “kompleksi i dijes më të ulët” në grup, gjë që ul aktivitetin e studentëve të tjerë gjatë orës së mësimi.

Duke marrë parasysh që studentet që regjistrohen në fakultetet e shkencave teknike vijjnë me njohuri të niveleve të ndryshme të gjuhës angleze (disa më të mira, e shumica më të dobëta), paraqitet nevoja për rritjen e fondit të orëve të gjuhës angleze dhe mësimin e saj në dy semestra (tashti ai është 3 orë në vetëm një semestër). Me këtë rast semestri i parë do t'i kushtohet mësimi (apo përsëritjes) së gjuhës angleze të përgjithshme, ndërsa semestri i dytë do të merrej me literaturën profesionale, shtjellimin dhe interpretimin e saj në të gjitha format (shkrim, lexim dhe diskutim).

Me qëllim të mësimi të gjuhës angleze në konsistencë me lëndët profesionale do ishte mirë që lënda të zhvendosej nga viti i parë në vitin e dytë, a të tretin (të fundit) të studimeve, kur studenti të jetë tashmë i familjarizuar me termat, dukuritë dhe proceset teknike së pari në gjuhën amtare, kur, bie fjala, studentët e inxhinierisë elektrike do të dinin së paku të bënin dallimin ndërmjet *modulimit* dhe *modelimit*.

Në fund, vlen të ceket se gjatë mësimi të gjuhës së huaj profesionale duhet pasur parasysh që

studentet e sotëm janë profesionistët e së nesërme, të cilët do të udhëheqin biznese apo detyra në nivele të ndryshme, e për të cilat zotërimi i gjuhës së huaj profesionale konsiderohet si një shkathtësi jetike apo vendimtare për avancimin e bizneseve të tyre si dhe për prosperitetin e tyre profesional. Prandaj, në këtë kontekst, strukturat universitare dhe mësimdhënësit e lëndës duhet t'i përkushtojnë vëmendje të posaçme dhe hapësirë të mjaftueshme në plan-programet universitare mësimi të gjuhëve të huaja profesionale.

BIBLIOGRAFIA

1. Altbach P. G. and Teichler, U. (2001). Internationalization and Exchanges in a Globalized University, *Journal of Studies in International Education*, Vol. 5 No. 1, Spring 2001 5-25 Association for Studies in International Education.
2. Gatehouse, K. (2001). Key Issues in English for Specific Purposes (ESP) Curriculum Development, *The Internet TESL Journal*, Vol. VII, No. 10, October.
3. Krhutová, M. (2004). Specific Stylistic Features of English for Electrical Engineering, *International Conference on Engineering Education and Research "Progress Through Partnership"*, Ostrava, VŠB-TUO.
4. Kwary, D. A. (2003). Creating a Technical Vocabulary Wordlist and Web-based Materials: The First Step for Teaching and Learning ESP.
5. Podpera, I. (2006). Innovative approach to teaching English at FEI STU - Textbook and e-learning material, Bratislava..